

SANATSAL DENETİM

Araş. Görev. Kürşad YILMAZ

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi

Eğitim ile ilgili önemli konulardan birisi de denetimdir. Çünkü denetim, eğitim uygulamalarının geliştirilmesinde ve iyileştirilmesinde çok büyük öneme sahiptir. Son yıllarda toplumlarda ve sistemlerde meydana gelen değişme ve gelişmeler eğitim ve denetim sistemlerini de etkilemiştir. Çağdaş denetim yaklaşımları sınıf içi etkinliklerin geliştirilerek, etkililik düzeyinin en üst düzeye çıkarılması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda öğretmenin sınıf içinde gerçekleştirdiği öğretim süreci, bazı yönleri ile sanatsal bir etkinlik olarak görülmektedir. Bu bakış açısı sanatsal denetim modeli olarak adlandırılan denetim modelinin temelini oluşturmaktadır. Sanatsal denetim yaklaşımı, denetmenin sınıfta meydana gelen önemli ayrıntıları değerlendirebilmedeki bilgi, algı, anlayış ve duyarlılığı ile gözlemlediklerini öğretmene açıklamadaki yeterliğine dayanan bir yaklaşım olarak tanımlanabilmektedir. Sanatsal denetim yaklaşımında sınıf olaylarının ve öğretimin tanımlanmasında, daha çok öğretme etkinliklerinin ve sınıf yaşamının anlamının belirlenmesine önem verilmektedir. Sanatsal denetim yaklaşımı, öğretmenlerin değerlendirilmesinde, denetmenlerin sahip olduğu anlayış, duyarlılık ve kazanılmış bilgilere güvenmektedir. Sanatsal denetim yaklaşımında; gözlemci öğrencinin davranışı üzerine konsantre olmalıdır, gözlemin boyutu az sayıda öğrenci grubu ile sınırlanmalıdır, sınıfın doğal şekline müdahale edilmemelidir, denetmenler sınıf gözlemlerinde tam, açık ve doğru notlar almalıdır ve gözlem sırasında kaydedilen verilerin ayrıntılı bir analizini yapmalıdır, öğretmenler denetmene dönüt sağlamalıdır, denetmen, öğretmene en doğru ve nesnel bilgileri vermelidir. Bu çalışmada Sanatsal Denetim Yaklaşımı irdelenmeye çalışılmış ve sanatsal denetim yaklaşımının Türk Eğitim Sistemine uygulanabilirliği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Sanatsal Denetim.

ARTISTIC SUPERVISION

Kürşad YILMAZ, Asst.

Anakara University, Faculty of Educational Science

One of the important subjects of education is supervision. Because, supervision has great importance on development and improvement of the education applications. In recent years, changes and developments in society and systems effected the education and supervision systems. Contemporary supervision approaches become densed on bringing out the effectuality level to superior by developing the inclass activity. So, the education process in class controlled by teacher is an artistic effectuality in some ways. This side of view is the basic of the supervision model named artistic supervision model. Artistic supervision approach can be defined as the ability of the supervisor on his'/hers' information, perception, intelligence and sensivity on appraising the details and expressing his'/hers' observations to teacher. In artistic supervision approach, the determination of the meaning of teaching effectualities and class life is important for naming the class facilities and teaching. Artistic supervision approach trusts the intelligence, sensivity and gained information of the supervisors for teachers' appraise. In artistic supervision approach, observer must be concentrated on student behaviour, the size of the observation must be limited with a little amount of student group, the natural form of the class must be protected, supervisors must take exact, clear and right notes and a deep analysis must be done with the datas gathered during the observation, teachers must provide feedback to supervisors, the supervisors must give the most direct and objective information to teacher. In this study, Artistic Supervision Approach was examined and appropriateness of artistic supervision approach to Turkish Education System was discussed.

Keywords: supervision, artistic supervision

Eğitim ile ilgili önemli konulardan birisi de denetimdir. Çünkü denetim, eğitim uygulamalarının geliştirilmesinde çok büyük öneme sahiptir. Eğitimin geliştirilmesinde çok büyük öneme sahip olan denetime ve denetim uygulamalarına sürekli olarak yeni bakış açıları getirilmektedir. Eğitim ile ilgili diğer alanlarda olduğu gibi denetim alanında yaşanan gelişmeler de çağın gereklerine ve yeni okul anlayışına göre şekillenmektedir. Denetim sisteminin genel amacı, eğitim-öğretim etkinliklerinin geliştirilmesidir. Çünkü okulların varlık sebebi önce öğretmenler ve yöneticiler değil öğrenciler ve toplumdur. Bundan dolayı denetim etkinliklerinin ilk amacı, daha iyi bir eğitime ulaşılabilmesi için gerekli olan yolların araştırılması olmalıdır.

Son yıllarda toplumlarda ve sistemlerde meydana gelen değişme ve gelişmeler denetim sistemlerini de etkilemiştir. Bilgi patlaması ve teknolojik ilerleme; değişen nüfusun değişen istemleri; eğitimin öneminin ve eğitime katılımın artması, eğitim sistemlerinin büyümesi ve çeşitlenmesi, sorunların yerleşmesi ve yetkilerin devredilmesi, denetimi etkileyen faktörlerden bazılarıdır (Seçkin, 1993). Bu gelişmeler göz önünde bulundurulduğu zaman çağdaş denetim yaklaşımında, katımlı bir araştırma ve değerlendirmeye dayalı bir denetim uygulaması gerekmektedir (Aydın, 1986). Çağdaş denetim yaklaşımları sınıf içi etkinliklerin geliştirilerek, etkililik düzeyinin en üst düzeye çıkarılması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda öğretmenin sınıf içinde gerçekleştirdiği öğretim süreci, bazı yönleri ile sanatsal bir etkinlik olarak görülmektedir (Mc Gill, 1991). Bu bakış açısı sanatsal denetim modeli olarak adlandırılan denetim modelinin temelini oluşturmaktadır. Sanatsal denetim, denetime sanatsal yaklaşım adı ile de bilinmektedir. Bu çalışmada sanatsal denetim yaklaşımının ne olduğu, özellikleri, amaçları, ilkeleri, önemli yönleri irdelenmeye çalışılmış, ayrıca sanatsal denetim yaklaşımının Türk Milli Eğitim Sistemi'ndeki uygulanabilirliği de tartışılmıştır.

ÖĞRETİM ETKİNLİKLERİNİN SANATSAL YÖNÜ

Sanatsal denetim yaklaşımının savunduğu, eğitim öğretim etkinliklerinin sanatsal yönü ile ne kastedilmektedir? Bunu cevaplamak için ilk önce sanatın ne olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Literatürde sanat kavramı ile ilgili bir çok tanıma rastlamak mümkündür. Ancak, sanat insandaki estetik yanın irdelenmesi, algılanması, duyumsanması, sorgulanması ve insan ile nesne arasındaki güzele varma çabaları olarak

kürşad yılmaz

tanımlanabilmektedir (Demir, 1990). Farklı bir tanımda, sanat için, insana özgü duyguların, düşüncelerin türlü araç ve gereçlerle anlatımı, dışa vurumudur denilmektedir. Sanat, insanın bilen, duyan, eğlenen, üreten yanlarının tümüyle ilgilidir. Sanat gerçekliğin bilimle, teknolojiyle sınırlı boyutlarının ötesine gidip farklı boyutlarını gösterdiği için büyük bir olanak olarak görülmektedir (İlhan, 1998). Bu bağlamda her alanda sanattan yararlanılmalıdır. Sanattan yararlanılması gereken önemli alanlardan birisi de eğitimidir.

Parker, sanatın eğitimdeki gücüyle ilgili görüşlerinde çocukların günlük hayatlarında, bildikleriyle ilgili olan anlamlı şeyleri öğrendiğine ve eğitimin hem dikkat, hem de dışavurum sağlaması gerektiğine inanmaktadır. Parker, sanatın bireyin eğitiminde, formları keşfetme ve tüm ders konularına biçim verme kolaylığı kazandırdığını savunmaktadır (www.resimegitimi.com; www.3.50megs.com). Kısaca, sanatın eğitim sürecine katılması ile eğitim sürecinde, bireylerin kendisi ile çevresindeki yaşantı arasında bağlantı kurabilmesine olanak sağlamaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi sanattan hayatın her alanında ve eğitimde yararlanılması konusunda bir fikir birliğinin olduğu söylenilebilir. Ancak öğretimin ve öğretmenliğin bir sanat mı yoksa bilim mi olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Öğretmenlik ve öğretim ile ilgili olarak yapılan tartışmaların yoğunlaştığı noktalardan birisi de bu konudur. Bazı yazarlar öğretimin bir sanat olduğunu bazı yazarlar da bilim olduğunu savunmaktadırlar. Öğretimin hem bilim hem de sanat olduğu görüşünü ileri sürenler de bulunmaktadır.

Bir görüşe göre öğretme işi kolaydır ve herkes öğretmenlik yapabilir. Bu görüşe göre önemli olan kişinin ne öğretmesi gerektiğinin farkında olmasıdır. Ne öğreteceğinin farkında olan kişi bildiklerini rahatlıkla öğretebilir. Ancak bu görüşe katılmak mümkün değildir (Eskicumalı, 2002). Çünkü öğretme işi bir sanattır ve öğretmenin bir takım bilgi ve yeteneklere sahip olması gerekmektedir. Öğretmenin, eğitim amaçlarından öğrenciyi haberdar etmesi, bu amaçlara öğrenciyi götürücü yolları ve yöntemleri bilmesi ve başarıyla uygulaması öğretimin sanat yönü ile ilgili olarak görülmektedir (Gürkan ve Babadoğan, 2003).

Öğretmenliğin bilim olduğunu savunanlara göre; öğretmenlik ve öğretme işi bir bilimdir. Öğretmenler evrensellik kazanmış öğretim ilkelerini, öğrenci gelişimi ve öğrenme-öğretme süreçleriyle ilgili bilgileri öğrenmek zorundadır (Açıkgöz, 2003). Öğretmenin alanında uzman olması, araştırmacı bir kimliğe

kürşad yılmaz

sahip olması ve ölçme değerlendirme becerileri öğretimin bilim yönü ile ilgili görülmektedir (Gürkan ve Babadoğan, 2003).

Bir çok eğitimciye göre ise, öğretim işi hem bir sanat hem de bilimdir. Öğretimin bilim olma ve sanat olma yönlerini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Öğretmenler hem birer sanatçı hem de birer bilim adamıdır. Öğretmen, öğretme sanatını kullanarak ve bilimini öğretme sırasında sergileyerek, öğretim öncesi ve öğretim sonrasında eğitimin akışını kontrol ederler (Kazancı, 1989 Akt: Eskicumalı, 2002). Gerçekte öğretmenler öğretimin hem sanatsal yönünü hem de bilimsel yönünü yerine getirmektedirler. Çünkü, öğretmenler öğretim sırasında hem mesleki bilgilerini kullanmakta hem bu öğretimin sonuçlarını belirlemek için ölçme tekniklerini kullanmaktadırlar.

Sonuç olarak öğretmenliğin bilişsel yönü bilimsel yönünü, duyuşsal yönü ise sanatsal yönünü temsil etmektedir denilebilir. Kısaca, bu durum öğretmenlerin öğretimi bir gösteriye dönüştürmesi ve bu gösteride bilimsel yöntem, teknik ve verileri kullanmasıdır. Öğretmenin öğreteceği bir konuya ilişkin araştırmalar yapması, bu konu ile ilgili en son gelişmeleri öğrencilerine bildirmesi, ölçme ve değerlendirme ile ilgili gelişmeleri takip etmesi öğretimin bilimsel yönüne örnek olarak verilebilir. Öğretmenin öğretim sırasında amaca yönelik çalışmalar yapması, öğrencileri amaçlardan haberdar etmesi, öğretim ortamını bir gösteriye dönüştürerek öğretim yapması da sanatsal yönüne örnek olarak verilebilir. Öğretmenin bir fen bilgisi deneyi sırasında deneyi nasıl yapacağını, işlem sırasını, deney düzeneğini bilmesi, bu konu ile ilgili son gelişmelerden öğrencileri haberdar etmesi bilimsel yönü, bu deneyi yaparken öğrencilerin en iyi biçimde öğrenmesini sağlayıcı etkinlikleri yapması da sanatsal yönü temsil etmektedir. Hala, maddenin en küçük yapı taşının atom olduğunu söyleyen ve bunu sadece düz anlatım yöntemiyle söyleyip geçen bir öğretmenin yaptığı öğretimin hem bilimsel yönü hem de sanatsal yönü eksik kalmaktadır. Eğitim öğretim etkinliklerinin sanatsal bir yöne sahip olduğunu savunan görüşlerden birisi de sanatsal denetim yaklaşımıdır. Ancak sanatsal denetim yaklaşımı savunduğu bu görüşün yanı sıra bilimsel etkinliklerin kullanılmasını da önermektedir.

SANATSAL DENETİM

Sanatsal denetimi savunanlara göre denetimin uzun tarihinde, öğretimin içeriği sanattan yoksun görünmektedir. Yirminci yüzyılın başlarında bilimsel yönetim ilkelerinin uygulanması sonucu ortaya çıkan denetim yaklaşımında son yıllarda bir takım değişimler yaşanmıştır. Yeni teorilerle birlikte, öğretimin teknik bir süreç olmasının yanı sıra öğretilmiş bir sanat olduğu da iddia edilmektedir. Böylece bilimsel denetimin sanatsal yönü ortaya çıkmıştır. Fakat bilimsel denetimin yeni yönü, bu alan ile en çok bağıntılı olan öğretim uygulamaları ve yetişkin öğrencilerin eğitiminde rol oynamaktadır. Bu alanda sanatsal denetim ilkelerini uygulama çabaları, rol yapar gibi öğretim ile sanat arasındaki bölünmüşlüğü tamamen uzlaştıramamıştır (Mc Gill, 1991). Denetimde sanatsal yaklaşım çok yeni bir görüş olup bu konudaki literatür son derece sınırlıdır. Sanatsal denetim yaklaşımının savunucularından birisi de Eliot W. Eisner'dir.

Eisner, Stanford Üniversitesinde görev yapmakta olan eğitim ve sanat profesörüdür. Eisner, sanat eğitimi, müfredat çalışmaları ve nitel araştırma yöntemi gibi konularda çalışmalar yapmaktadır. Eisner'in öğretim ve araştırma etkinliklerinin merkezinde, bütün programlarda sanat süreçlerinin kullanımının artırılması yer almaktadır. Araştırmalarında, estetik zekanın ve eğitimsel pratiğin geliştirilmesi ve derslerde sanat ile ilgili yöntemler kullanılması gibi konular önemli yer tutmaktadır (www.stanford.edu; www.artsedge.kennedy-center.org).

Eisner, yaşam problemlerinin sanatta karşılaşılan problemlere çok benzediğini savunmaktadır. Problemlerin, nadiren tek bir çözümünün olduğunu, tanımlanması ve anlaşılmasının zor, genellikle de belirsiz ve ikilemliler olduğunu belirtmektedir (www.ed.uiuc.edu). Eisner okulların, öğrencileri yaşama, okul dışındaki benzer problemlere, iş ve görevlere hazırlamayı istediğinin düşünüldüğünü söylemektedir. Eisner'e göre bu hemen hemen hiç gerçekleşmeyen bir durumdur. Okul dışındaki yaşam nadiren okuldaki ödevlere benzemektedir ve çoktan seçmeli testlere ise hemen hemen hiç benzemektedir. Okulun misyonu, bireyin hayatını nasıl kazanması gerektiğini öğretmekten daha geniş kapsamlıdır. Okul, öğrencilere hayatı nasıl yaşamaları gerektiğini öğretebilmelidir (www.ed.uiuc.edu; www.artsedge.kennedy-center.org).

Eisner yukarıda da görüldüğü gibi okullar ile ilgili bir takım endişelerini dile getirmektedir. Eisner'in bu endişeleri, eğitim kurumlarındaki uygulamalara aykırı düşünceler olarak görülebilir. Bu düşüncelere göre, denetmenler ile

öğretmenler arasındaki ilişki hiyerarşik bir özelliğe sahiptir. Bu ilişkide taraflar arasındaki diyalog duygusu ve iki profesyonel arasındaki iletişim gittikçe kaybolmaktadır. Ayrıca değişim ve gençlerin eğitim ile ilgili tecrübelerinin artırılması için ortak çabalar harcanması da gittikçe azalmaktadır (Smyth, 1991).

Eisner, yukarıda belirtilen endişelerinden dolayı sanatsal denetim modelini önermiştir. Sanatsal denetim modeli, iki profesyonel olarak gördüğü öğretmen ve denetmen arasındaki alışverişi içermektedir. Sanatsal denetim modeli öğretim etkinliklerinin sanatsal yönüne dikkat çekmektedir. Unutulmamalıdır ki değerlendirme, değerlendiren ve değerlendirilen arasında ortak bir etkileşimdir. Bu bakımdan değerlendirilene de bu eyleme katılma olanağı verilmelidir. Ayrıca, eğitim yönetiminde ve denetiminde değerlendirmenin amacı kanıtlamak değil geliştirmektir (Bursalıoğlu, 2000).

Sanatsal Denetim Yaklaşımının Tanımı ve Özellikleri

Sanatsal denetim yaklaşımını ortaya atan Eisner'e göre (1982); sanatsal denetim modelini anlamının iki temel yolu vardır. Birincisi sanatsal denetimi tanımlamak, ikincisi de sanatsal denetim sürecine katılanları gözlemektir (Seçkin, 1998).

Sanatsal denetim yaklaşımı, denetmenin sınıfta meydana gelen önemli ayrıntıları değerlendirebilmedeki bilgi, algı, anlayış ve duyarlılığı ile gözlemlediklerini öğretmene açıklamadaki yeterliğine dayanan bir yaklaşım olarak tanımlanabilmektedir. Sanatsal denetim bu konuda denetime bütüncül yaklaşıma güvenmektedir (Hopkins ve Moore, 1993). Bu yaklaşımda insan, eğitim sürecine anlam kazandıran bir araçtır. Temel amaç ise, okuldaki eğitim yaşamının niteliğini geliştirmektir (Seçkin, 1998).

Sanatsal denetimi anlamada diğer yolun uygulanması durumunda, bunun en canlı örneğine koro şeflerinde, sanat eleştirmenlerinde ve sosyal hizmet uzmanlarında rastlanmaktadır. Bir müzisyeni dinleyen bir kişi ile 13 yaşındaki 40 öğrenci ile ders yapan bir öğretmeni gözlemleyen bir denetmen arasında hem önemli farklılıklar, hem de benzerlikler vardır. Karmaşık bir müzik parçasını dinlemek, nasıl yalnızca işitmek değilse, sınıftaki gözlem de sadece görmek değildir. Müziği işitme ve öğretimi görmedeki başarıda bazı önemli noktalar bulunmaktadır. Bunlardan

kürşad yılmaz

bazıları, zaman içinde olanları kavrama ile ilgilidir; çalınan parçanın özelliği, kullanılan sözcükler, hareketlerin hızı ve ayarı, öğrencilerin verdikleri cevapların niteliği gibi (Seçkin, 1998).

Eisner'e göre (1985) sınıf gözlemleri, eleştiri prosedürleri kullanılarak yapılmalıdır. Eisner, eğitim alanında ihtiyaç duyulan eğitim uzmanlarını bir sanat alanında uzman olan kişiler olarak düşünmektedir (Glickman, 1990; Tonner ve Tonner, 1987). Örneğin, herhangi bir ürünün uzmanı ürüne baktığında ürünün renginden, kokusundan, tadından ve benzeri diğer özelliklerinden ürünün niteliği hakkında spesifik kararlar verebilmektedir. Bu yüzden eğitim uzmanları da tüm sınıf yaşamının niteliği ve sınıfta meydana gelen önemli ayrıntılar hakkında yargılara varabilmelidir.

Müzik eserinin değerlendirilmesinde sadece duymak yetmediği gibi uzmanların ürünleri değerlendirilmesinde de sadece görmek veya koklamak yetmemektedir. O tadın ve kokunun ne anlama geldiğini bilmek ve buna göre yorum yapmak gerekmektedir. Sınıf ortamı değerlendirilirken de sadece o anda meydana gelen olaylara göre değerlendirme yapmak yeterli değildir. Değerlendirme yapılırken sınıf içerisinde meydana gelen olayların anlamlarının genel bir tanımlamasının yapılmasına özen gösterilmelidir.

Sergiovanni ve Starratt'a göre (1993) son yıllarda bir çok denetim uzmanı sanatsal alternatifleri geliştirmişler ve denemişlerdir. Bu teknik mantıklı bir yaklaşım olarak görülmektedir. Çünkü, değerlendirme araçlarında bilimsel yöntem ve daha fazla önseziye, isteklere ve onların gerektirdiği yeteneklere güvenmektedir. Bu yaklaşım, bir şeyin üzerinde kesin bilgi edinmeye ve tanımlamada ölçüm yapmaya tam olarak karşıdır. Hopkins ve Moore (1993) ise sanatsal denetimin hesap verilebilir denetim yaklaşımının tamamen karşıtı olduğunu belirtmektedir. Sanatsal denetim yaklaşımı önemli olan her şeyin ölçülebileceğini varsaymaktadır.

Hesap verilebilir denetim yaklaşımına göre; değerlendirme, bir şeylerin değerinin belirlenmesi için yapılır. Vurgu, davranışların ve sözlerin gözlemine yapılmakta, anlamaya ve önseziye yapılmamaktadır. Bu yaklaşımda değerlendirici çoğu zaman, çalışma takvimini ve değerlendirmeyi takip etmeyi, çalışma takvimindeki şartnamelere göre öğretmeni değerlendirmeyi bir kenara bırakmaktadır. Bazen denetmen için, öğretmenin amacı, öğrenciye kazandırılacak konuların önceden saptanmasından daha önemlidir. Denetmen, büyük oranda sınıflama ölçekleri ve diğer öğretmen değerlendirme araçlarına yani değerlendirme formlarına güvenmektedir. Öğretmenin bu süreçte alt rolde olduğu

kürşad yılmaz

varsayılmaktadır. Denetmen uzman olarak görülmektedir. Değerlendirme ise denetmenin öğretmene bir şeyler yaptırmasıdır. Bu yaklaşımın daha fazla kullanıldığı durumlarda sanatsal yönle önem verilmemektedir (Sergiovanni ve Starratt, 1993).

Sanatsal denetim yaklaşımı bilimsel denetim yaklaşım modeli ile de farklılıklar göstermektedir. Sanatsal ve bilimsel yaklaşımlar, kurallarda, odak noktalarında, bilginin kaynağında, bilginin temelinde, temsil edilen formlarda ve diğer özelliklerde de ortak bir temele sahip değildirler ve birbirlerinden farklıdırlar (Tonner ve Tonner, 1987).

Denetime ve değerlendirmeye sanatsal yaklaşımda sınıf olaylarının ve öğretimin tanımlanmasında, daha çok öğretme etkinliklerinin ve sınıf yaşamının anlamının belirlenmesine önem verilmektedir (Sergiovanni ve Starratt, 1993). Sanatsal denetim yaklaşımı, öğretmenlerin değerlendirilmesinde, denetmenlerin sahip olduğu anlayış, duyarlılık ve kazanılmış bilgilere güvenmektedir (Carroll ve Tholstrop, 2001). Bundan dolayıdır ki, denetimin sanatsal yönünde denetmen-öğretmen ilişkisinde denetmenin danışmanlık yapması söz konusudur. Bu ilişki ile denetmen ve öğretmenin bilimsel verileri birlikte toplaması gereklidir. Denetimin sanatsal yönü ile ilgili olarak elde edilen teknik ve mantıksal verilerin etik, politik ve diğer karmaşık sorulara yanıt vermesi gereklidir. Bu süreçte bilgilerin etkili kaynağı, uygulamadan elde edilen tecrübelerle dayalı düşünce ve sezilere dayalı olabilir. Bu tip bilgi, bilimsel anlayışa nazaran daha çok sanatsal denetim yaklaşımı ile ilgilidir (Smith, 1986; Seçkin, 1998). Öğretimde, sanatsal denetim yaklaşımı, eğitim durumlarında meydana gelen değişikliklere dikkat etmeyi ve bu değişimleri tam olarak açıklamayı gerektirmektedir. Ancak, öğretmenlere nasıl öğretileceği öğretilmemelidir (Hopkins ve Moore, 1993).

Öğretme-öğrenme süreci ve buna bağlı olarak denetim ve değerlendirme, sosyal bilimlerin gerçeklerine dayalı mesleki deneyim gerektirmektedir. Denetmenler, öğretmen ve öğrenciler kendi inançlarını, değerlerini, saygıltılarını ve görüşlerini sınıfa taşımaktadırlar. Değer çatışmaları ve farklılıklar eğitim kurumlarının kabul gören yönleridir. Başka bir deyimle, öğretim uygulamalarının ve denetim örüntülerinin büyük oranda belirsizlik, kararsızlık, karmaşıklık ve çeşitlilik özellikleri vardır (Sergiovanni, 1986 Akt. Seçkin, 1998).

Bilimsel disiplinlerin politik, moral, etik ve diğer bileşik sorunları yanıtlamada yetersiz kalışı daha etkili bir bilgi kaynağının sezgi ve deneyim

kürşad yılmaz

yansımalarından sağlanabileceğini göstermiştir. Bu tür bilgi, bilimsel anlayıştan çok, sanatsal anlayışla ilgilidir. Sanatsal denetim, geleneksel, hiyerarşik bir yaklaşım yerine diyalog, ortak amaçlar için karşılıklı çaba, strateji ve yorumlar, mesleki güç ve sorumlulukların paylaşılması ile gerçekleşmektedir (Smith, 1986; Seçkin, 1998).

Verilen bu bilgiler doğrultusunda, sanatsal denetimde, iki profesyonel olarak denetmen ile öğretmen arasında karşılıklı anlayış gerekmektedir. Öğretmenin, öğretim sürecinde kullandığı dil, beden dili, konuşma, hitap ve anlatım şekli, sınıfı yönlendirme durumu ile ilgili becerilerinden başarılı yönlerini geliştirmesine yardım edilir. Sanatsal denetim modelinde, denetmen öğretmenlerin özel yönlerini bulmaya çalışmalıdır. Amaç, o yönleri bulup güçlendirmek ve daha da geliştirmektir. Amaç; eksiklikleri bulup, bu eksiklikler ile öğretmenleri eleştirmek veya bir hakim gibi yargılamak değildir.

İnsanlar arasında mutlaka bireysel farklılıklar vardır. Aynı şekilde öğretmenlerin öğretim sırasında kullandıkları becerilerde de farklılıkların olması kaçınılmazdır. Sanatsal denetim modelinde öğretmenlerin sahip oldukları bu farklılıklar ayırt edilerek öğretmenin başarılı yönlerini geliştirmesine yardım edilmesi amaçlanmaktadır.

Örneğin, kimi öğretmenler küçük grup tartışmalarında başarılı olmadığı halde çok iyi konuşmacıdır, kimileri öğrencilerle bireysel ilişkilerde mucizeler yaratırken, diğerleri karşılıklı güveni kolaylıkla sağlayabilir. Denetmen, öğretimin genel durumuna ek olarak, öğretmenin bu karakteristik özelliklerini de değerlendirebilmelidir. Ancak, bu tür niteliklerin anlaşılması öğretme-öğrenme sürecinin sürekli olarak gözlenmesini gerektirir. Çünkü, 40 dakikalık bir sınıf ziyareti denetmenin yapabileceklerini sınırlar. Böylece öğretimin düzeltilmesi gereken yönleri ve dönütler gözden kaçabilir. Kuşkusuz, denetmenin öğretmenle yaptığı bir konuşma, yazdığı rapor ya da bir kaç öneri ile öğretmen davranışlarında değişiklik sağlanamaz. Davranış değiştirmesi gerçek bir dikkat, çaba ve destek ister (Seçkin, 1998).

Yukarıda verilen bilgiler ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Denetim Yönergesi'nin (2001) öğretmen denetimi ile ilgili bölümünde yer alan amaçlardan birisi, "Öğretmenin özellikle olumlu ve ümit verici karakteristik davranışlarını tespit etmek" şeklindedir. Ancak bu amacın gerçekleşmesi için denetmenlerin birkaç derste yaptıkları denetimler yeterli değildir.

kürşad yılmaz

Öğretmenlerimizin bu yönlerinin belirlenmesi ve desteklenmesi için daha fazla gözlem yapılması, öğretmenlerin sadece dersteki değil ders dışındaki etkinliklerinin de gözlenmesi gerekmektedir.

Denetimde sanatsal yaklaşım, öğretme-öğrenme sürecinin karşılıklı olarak algılanmasını; ayrıca, tüm süreç dışında onu oluşturan parçaların niteliklerinin ve ayırt edici özelliklerinin de bulunup değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Denetmen: Bu öğretmeni özel yapan nedir? Bu öğretime değer katan özellikler nelerdir? Bir denetmen olarak bu yönleri nasıl kuvvetlendirebilirim? sorularını cevaplayabilmelidir (Seçkin, 1998). Sanatsal denetim modelinde bu amaçların gerçekleştirilmesi için bir takım ilkelere göre hareket edilmesi gerekmektedir.

Sanatsal Denetim Yaklaşımının Temel İlkeleri

Sanatsal denetim yaklaşımının amaçlarını denetmenin etkili bir biçimde gerçekleştirebilmesi için, sınıf ortamında iyi bir gözlem yapması gerekmektedir. Denetmen gözlem yaparken aşağıdaki ilkelere göre hareket etmelidir (Sharp, 1990):

1. Gözlemci öğrencinin davranışı üzerine konsantre olmalıdır.
2. Gözlemin boyutu, az sayıda öğrenci grubu ile sınırlanmalıdır.
3. Sınıfın doğal şekline müdahale edilmemelidir.
4. Denetmenler, sınıf gözlemlerinde tam, açık ve doğru notlar almalıdır.
5. Denetmenler, gözlem sırasında kaydedilen verilerin ayrıntılı bir analizini yapmalıdır.
6. Öğretmenler denetmene dönüt sağlamalıdır. Denetmen, öğretmene en doğru ve nesnel bilgileri vermelidir.

Yukarıda sıralanan maddelerde de görüldüğü gibi sınıfların gözlemi sırasında tanımlayıcı bilgileri toplanması ve kodlanması üzerine odaklanılmalıdır. Bu nedenle denetmenlerin danışmanlık yetenekleri etkili gözlem için eğitilmeli ve bilgileri sürekli olarak yenilenmelidir. Aynı zamanda denetmenlerin bazı çağcıl danışmanlık teknikleri ve gözlem sistemlerini bilmeleri de gerekmektedir. Griffin'e göre (1973) iyi bir danışma iyi bir ders gibidir. İyi planlanmalı, örgütlenmeli ve

kürşad yılmaz

uygulanmalıdır. Hem sözlü hem de sözlü olmayan iletişim denetim sürecinde önemlidir. Denetmenler ilettikleri konunun ve nasıl bir iletişim içinde olmaları gerektiğinin farkında olmalıdır (Sharp, 1990). Çünkü, öğrenmenin temelinde iletişim yer almaktadır. İletişime geçebilmenin en önemli gerekliliği güvendir. Birey kendisiyle iletişim kurmaya çalışanın gerçekten bunu isteyip istemediğini ve ne amaçla bunu yapmak istediğini bilmek istemektedir.

İletişim sürecinde dinleme de çok önemlidir. Denetmenin iyi bir dinleyici olması, kendisine söylenenleri anlayabilmesi ve elde ettiği bilgileri özenle düzenlemesi gereklidir. Öğretmenin konu ile ilgili tüm düşüncelerini söyleyebileceği bir ortam yaratılmalıdır (Sharp, 1990). Karşısındakinin her hareket ve sözünde bir ayrı anlam ve bu anlamın altında bir başka amaç arayan bir insanla iletişim kurulamaz. Sorunların çözümü veya öğrenme isteklilikle ve karşılıklı olarak oluşturulacak iletişime bağlıdır.

Sanatsal denetimde, öğretim sürecinin içeriğinin de özel bir önemi vardır. Örneğin, beden hareketlerini gözlemek kolaydır. Denetmen öğretmen-öğrenci konuşmalarının oranlarını, tamamlanmamış cümlelerin sayısını hesaplayabilir, öğrencilerin konuşma sürelerini saptayabilir. Denetimde sanatsal yaklaşım, verilmek istenen mesajın içeriğine dikkat etmekte, davranışları betimlemek ya da hesaplamaktan çok yaşantıyı anlamaya çalışmaktadır (Seçkin, 1998). Denetime yeni bir bakış açısı getiren sanatsal denetim yaklaşımının bir takım önemli yönleri vardır.

Sanatsal Denetim Yaklaşımının Önemli Yönleri

Sanatsal denetim yaklaşımının denetime getirmiş olduğu yeniliklerden kaynaklanan bir takım önemli yönleri bulunmaktadır. Eisner (1982) sanatsal denetim yaklaşımının önemli yönlerini sekiz maddede özetlemiştir. Bu maddeler şunlardır (Akt: Sergiovanni ve Starratt, 1988; Akt: Seçkin, 1998):

Denetime sanatsal yaklaşım;

1. Olayların yalnızca görünen ve sözel anlamlarını değil, gizli ve açıklayıcı özelliklerine de dikkat etmeyi gerektirmektedir.
2. Yüksek düzeyde eğitim uzmanlığı, nelerin uygun ve önemli olduğunu görebilme yeteneği gerektirmektedir.

kürşad yılmaz

3. Bir öğretmenin genel ve ortak katkıları kadar, gençlerin eğitim yönünden gelişmelerine yaptığı özel katkıları da değerlendirmektedir.
4. Sınıftaki yaşam sürecine dikkat edilmesini, ayrıca olayların önemini anlayabilmek için öğretme-öğrenme sürecinin belli bir zaman dilimi içinde gözlenmesini gerektirmektedir.
5. Denetleyen ile denetlenen arasında uyum sağlayarak, karşılıklı güven duygusu ve diyalog kurulmasını istemektedir.
6. Gözlenenlerin anlamlarını açıklayabilmek için dili güçlü biçimde kullanabilme yeteneği istemektedir.
7. Meydana gelen olayların yaşananlar açısından anlamını yorumlayabilme ve eğitimsel değerlerini takdir edebilme yeteneği gerektirmektedir.
8. Denetmenin bir insan olarak kuvvetli yönleri, duyguları ve deneyimleri ile temel araç olduğunu kabul etmektedir. Çünkü eğitim durumları denetmen yoluyla algılanmakta ve anlamlandırılmaktadır.

Görüldüğü gibi denetime sanatsal yaklaşım değerlendirme sürecinde, olayların sadece görünen yanları ile değil, aynı zamanda o olayların altında yatan nedenler ile de ilgilenmektedir. Sanatsal denetim süreci bu değerlendirmenin yapılabilmesi için belli bir zaman dilimi içerisinde gözlem yapılmasını öngörmektedir. Bu zaman dilimi içerisinde de denetmen ile öğretmen arasında karşılıklı bir güven duygusunun ve diyalogun kurulması gerekmektedir. Bu tür bir denetim yaklaşımının gerçekleşebilmesi için, yüksek düzeyde eğitim uzmanlığı gerekmektedir. Çünkü, sanatsal denetim sürecinde denetmenlerin bir durumu kavrayabilmesi, çoklu bakış açısı ile yorumlayabilmesi, o durumdan etkilenenlerin bakış açısı ile bakabilmesi ve bunları etkili bir dil ile ifade etmesi çok önemlidir.

Her yaklaşımda olduğu gibi sanatsal denetim yaklaşımında da bazı sakıncalar bulunmaktadır. Bu sakıncalar doğrultusunda yapılan eleştirilerden bazılarını Sergiovanni ve Starratt belirtmiştir. Sergiovanni ve Starratt'a göre (1993) denetime ve değerlendirmeye sanatsal yaklaşım öznel olmakta ve bu denetim yaklaşımında kesinlik bulunmamaktadır. Bundan dolayı sık sık eleştirilmektedir. Bu eleştiriler göz ardı edilemez, bunlar açık ve kesindir. Sanatsal denetime böyle bir eleştiri yapılmaktadır ancak, sanatsal denetime alternatif olarak gösterilen diğer yaklaşımlarda da öğretim analizi sınırlı olmaktadır. Ayrıca denetmen pratiğinde açıklık ve

kürşad yılmaz

kesinliğin nasıl olduğu da belirsizdir. Sanatsal denetimin alternatifleri ne bilimseldir ne de yararlıdır. Sergiovanni ve Starratt (1993) sanatsal denetim yaklaşımının eksikliklerini belirtirken diğer yaklaşımların olumsuz yönlerine de değinmişlerdir. Sergiovanni ve Starratt'ın bu yorumundan; sanatsal denetime yapılan eleştirilerin diğer yaklaşımlar için geçerli olduğu da söylenebilir.

Öznel bir denetim sistemi yaralı olabilir mi? Sistem geçerliğinin doğruluğunun saptanması nasıl yapılabilir? Bu problemlerin dayanaklarının çözümünde önemli olan anahtar kişilerin, anlamların tespit edilmesinde sorumluluk hissetmesidir. Kesinlik konusunda geriye kalan kısımlar önemlidir. Bazı savunmalar sadece tam bir veri olarak ve özellikle gözlemler ve kayıtlarla yapılabilir. Maalesef değerlendirme konularında sıkıntılarla karşılaşılabilir, yapay olsa da, standartlar sık sık onların yapılanmasından daha önemlidir (Sergiovanni ve Starratt, 1993).

Sanatsal denetim yaklaşımının sınırlılıklarını belirtenlerden birisi de Glathorn'dur. Glathorn'a göre (1984); sanatsal denetim, en iyi sonuçları, bilimsel denetim modeline ve hesap verilebilirlik modeline ek olarak kullanıldığı zamanlarda vermektedir. Ayrıca, iyi sonuçlar vermesi için, seçilmiş çevrelerde, seçilmiş öğretmenlerde, mükemmel denetmenler tarafından kullanılması gerekmektedir (Hopkins ve Moore, 1993).

Sanatsal Denetim Yaklaşımının Türk Eğitim Sisteminde Uygulanabilirliği

Daha önce de belirtildiği gibi sanatsal denetim modeli yüksek düzeyde eğitim uzmanlığı gerektirmektedir. Sanatsal denetim modelini uygulayacak olan denetmenlerin çok iyi yetişmiş olması ve sosyal bilimlerin bir çok alanında bilgi sahibi olması gerekmektedir (Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji, Gelişim Psikolojisi, Davranış Bilimleri vb.). Ayrıca denetmenlerin çok iyi iletişim becerilerine sahip olması ve dili çok iyi kullanmaları gerekmektedir.

Ülkemizde Tüm Eğitim Müfettişleri Sendikası (2001) tarafından yapılan bir çalışmada, denetmenlerimizin eksik oldukları ve eğitim gereksinimi duydukları alanlar çıkarılmıştır. Bu çalışmaya göre denetmenlerimizin eğitim gereksinimi hissettiği alanlardan bazıları şunlardır (Cengiz, 2001): İnsan psikolojisi, rasyonel karar verme, gözlem ve görüşme teknikleri, iletişim, insan ilişkileri, takım çalışması, sevgi eğitimi, mesleki etik, hoşgörü ve duyarlılık eğitimi, halkla ilişkiler, etkili ve güzel konuşma, stres

kürşad yılmaz

yönetimi, çatışma yönetimi, denetimde teknoloji kullanımı, eğitim ortamlarının düzenlenmesi...

Yukarıda sıralanan konular, sanatsal denetimin uygulanabilmesi için gerekli olan denetmen kaynağının uzmanlık açısından yetersiz olduğunu göstermektedir. Sanatsal denetim için gerekli olduğu belirtilen; çoklu bakış açısı ile bakabilme, olayların altındaki gerçekleri kavrayabilme, iyi iletişim kurma, dili iyi kullanma, iyi ilişkiler kurabilme, empatik düşünme, bilimsel araştırma yeteneği gibi alanları ilgilendiren yeterliklerde denetmenlerimizin eksiklik hissettiği yukarıda sıralanan maddelerde görülmektedir.

Denetmenler açısından bakıldığı zaman sanatsal denetimi Türkiye’de uygulamak zor gibi görünmektedir. Sanatsal denetimin Türkiye’de uygulanabilirliğinin resmi belgeler açısından durumu ne olduğunun değerlendirilmesinde de fayda vardır. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Denetim Yönergesi’nin (2001) öğretmen denetimi ile ilgili bölümünde yer alan amaçlar şunlardır (MEB, 2001):

Öğretmen denetimi, Millî Eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek için düzenledikleri etkinliklerin süresini ve niteliğini gözlemlemek üzere; dersane, salon, laboratuvar, atölye ve işliklerde;

1. Eğitim öğretimindeki başarı derecesi hakkında bilgi edinmek,
2. Olumlu davranışlarını belirlemek,
3. Görevini en iyi biçimde yapmaya özendirmek,
4. Eğitim ve öğretimde birliği sağlamak üzere rehberlik ve yardımda bulunmak,
5. Kurumda uyguladıkları öğretim yöntem ve tekniklerini geliştirmek,
6. Öğretim araç ve gereçlerinin sağlanmasında ve kullanmasında yardımcı olmak,
7. Öğrenci başarısının bilimsel yöntemler ile ölçülmesi ve değerlendirilmesinde yardım etmek,
8. Karşılaştığı sorunların çözümünde yol göstermek,
9. Özel eğitim gerektiren öğrenciler için aldığı önlemleri geliştirmek ve yönlendirmek,
10. Sınıf içi ve çevredeki eğitimsel liderliğini belirlemek, için yapılır.

kürşad yılmaz

Yönergenin öğretmen denetimi ile ilgili amaçları yukarıda sıralanmıştır. Bu amaçları gerçekleştirmek için kullanılan öğretmen denetim formunda yer alan başlıklar şunlardır: 1) Dersliğin eğitim-öğretime hazırlanma durumu, 2) Eğitim-öğretim durumu, 3) yönetim ve çevre ilişkileri. Bu bölümlerden eğitim-öğretim durumu adlı bölümde yer alan değerlendirme ölçütleri ise şunlardır (MEB, 2001):

Eğitim-Öğretim Durumu

1. Yıllık, ünite, günlük ve diğer öğretim planlarını hazırlama ve uygulama,
2. Öğrenme ilkelerini gözetme, dersin/etkinliğin araç ve konusuna uygun strateji. Yöntem, teknik ve araçları seçme, etkili kullanma ve kullandırma. Derslikteki etkinlik ve ilgi köşelerini etkili kullanma ve kullandırma. Gezi, gözlem, inceleme ve araştırma ile deneylere yer verme,
3. Öğrencilerin öğrenme etkinliklerine aktif katılımını sağlayacak ortam ve süreçleri hazırlama. Öğrencilerle etkili iletişim kurma ve sürdürme,
4. Öğrenci seviyesine ve mevzuatına uygun ödev verme, araştırma yaptırma, bilgiye ulaşma yollarını öğretme, öğrenmeyi öğrenen bireyler yetiştirme,
5. Öğrencilerde ulusal bilinci ve ulusal değerlere saygı ve sevgiyi geliştirme, seviyelerine uygun olarak İstiklâl Marşı, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi, Öğrenci Andı, Atatürk İlke ve İnkılâplarını öğretme. Öğrencilere okuma zevki ve alışkanlığı kazandırma, Türkçe'yi etkili ve doğru kullanma ve kullandırma.
6. Öğrencilere ders programlarının öngördüğü hedef ve hedef davranışları kazandırma, sorumluluk ve güven duygusu kazandırma,
7. Sınıflarda özel eğitimi gerektiren öğrencilerle ilgili etkinlikleri yürütme,
8. Öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirme,
9. Öğretmenin sınıf içi çevredeki eğitimsel liderliği becerisi,

Yukarıda sıralanan amaçlar ve kullanılan denetim formu ölçütleri göz önüne alındığında; hem amaçlar hem de formun içeriği açısından sistemimizde sanatsal denetim uygulamalarına yer verilmesinin zor olduğu söylenebilir.

kürşad yılmaz

Çünkü, hem amaçlar sanatsal denetimin amaçladığı gibi bir denetim uygulamasından uzaktır, hem de formun içeriği buna izin vermemektedir denilebilir. Uygulamalara bakıldığı zaman da bu sonuca varılabilir. Ülkemizdeki denetim uygulamalarında denetmenler okullarda, özellikle de köy okullarında çok kısa süreli gözlemler yapmaktadır. Bu kısa süreli gözlemler ile de öğretmen hakkındaki kararlarını vermektedirler. Ancak, sanatsal denetim uygulamaları için denetmenlerin, öğretmen davranışlarını yorumlayabilecek, öğretmenin sınıf içerisindeki iletişimi hakkında karar verebilecek, öğretmenin özel olan yönlerini saptayabilecek ve bu özellikleri kuvvetlendirebilecek yeterliklere sahip olması gerekmektedir. Ayrıca bu özellikleri saptayabilecek kadar bir sürede gözlem yapılması gerekmektedir.

Sanatsal denetim yaklaşımının sistemimizde uygulanmasını güçleştiren sebeplerden birisi de denetmenlerin hem inceleme soruşturma hem de rehberlik ve işbaşında yetiştirme işlevlerini bir arada yürütmesidir. Denetmenlerin bu iki işlevi bir arada yürütmesi çelişkili bir durum olarak görülmektedir (Bozkurt ve Karabıyık, 1999). Sanatsal denetim yaklaşımında öğretmenlerin güçlü yanlarına vurgu yapılması, bu yönlerin geliştirilmesine önem verilmesi mevcut sistem ile karşıt bir uygulamayı gerektirmektedir. Çünkü mevcut sistemde denetmenler öğretmenlerin eksik yönlerini belirlemeye çalışmakta ve bu eksikliklerin giderilmesi için yapılması gerekenleri belirtmektedirler.

Ayrıca, yukarıda belirtilen sıkıntıların yanı sıra Bozkurt ve Karabıyık (1999) tarafından yapılan bir çalışmada; denetim hizmetlerinin geçmişle sınırlı kaldığı, geleceğe dönük olmadığı ve alanla ilgili yenilik ve değişimlerin denetim elemanlarına zamanında ulaştırılmadığı belirtilmektedir. Bu durum göstermektedir ki sanatsal denetim yaklaşımı gibi çağcıl yaklaşımların sistemimizde uygulanabilmesi için ilk önce denetim elemanlarının yetiştirilmeleri gerekmektedir.

SONUÇ

Çağdaş denetim yaklaşımları ile denetmenlere daha çok rehberlik, yol göstericilik, danışmanlık gibi roller yüklenmektedir. Sanatsal denetim modelinde, denetmenler, sınıf içerisinde meydana gelen olayları çok yönlü olarak değerlendirebilmelidir. Sanatsal denetim modeli denetimde demokratik unsurlara vurgu yapan bir modeldir. Bu modeli savunulara göre; gerçekler ve değerler birbirinden ayrılamaz. Sınıfta, öğretim

kürşad yılmaz

yaşantısına ilişkin olarak meydana gelen olaylar kuvvetli bir şekilde betimlenmelidir. Sanatsal denetim modeli öğretimde zengin ve derin bir görüş açısı gerektirmektedir.

Ülkemizde uygulanan denetim sisteminin çağdaş denetim sistemlerinin ilke ve prensipleri doğrultusunda düzenlenmesi gerekmektedir. Mevcut denetim sisteminde ürünün değerlendirilmesi yapılmakta, sürecin tamamının değerlendirilmesi ve özellikle de sınıf içerisindeki etkinliklerin görünmeyen yüzü ihmal edilmektedir. Öğretime sadece öğretimsel bir süreç olarak bakılmakta, bu sürecin sanatsal yönü ihmal edilmektedir. Ayrıca unutulmamalıdır ki, çağdaş denetim yaklaşımında amaç, eksik bulmak değil, öğretmen ile işbirliği içerisinde öğretim sürecinin etkililiğini artırmaktır.

Sanatsal denetim modelinin ülkemizde uygulanabilmesi için, denetim sistemi yapısının değiştirilmesinin yanı sıra mevcut düzende görev yapan denetmenlerin de bilgi ve uzmanlık eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Amaç, varlık sebebi ilk önce öğrenciler ve toplum olan okullardaki öğretim sürecinin etkililiğinin geliştirilmesi olmalıdır. Ancak unutulmamalıdır ki sanatsal denetim modeli de tek başına, bütün sorunları çözecek bir reçete değildir. Denetim sisteminin geliştirilmesinde farklı denetim yaklaşımlarının çeşitli yönlerinin bir arada kullanılmalıdır. Bir yaklaşımdan kaynaklanan eksiklikler diğer yaklaşımların olumlu yönleri ile giderilmelidir. Sonuç olarak denetim sisteminin öncelikli amacı eğitim öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Aydın, M. (1986). *Çağdaş eğitim denetimi*. Ankara: İm Yayınları.
- Bozkurt, E. ve Karabıyık, İ. (1999). Türk Milli Eğitiminde denetim sistemi sorunları ve çözüm önerileri. *Eğitimde yansımalar V:21. Yüzyılın eşliğinde Türk Eğitim Sistemi ulusal sempozyumu bildirileri*. (25-27 Kasım 1999). Ankara: Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları.

kürşad yılmaz

- Bursalıoğlu, Z. (2000). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Carroll, M. ve Tholstrop, M. (2001). *Integrative approaches to supervision*. Jessica Kingsley Publishes. www.site.ebrary.com
- Cengiz, H. (2001). Hizmetiçi eğitim ihtiyacını belirleme semineri ve toplam kalite yönetimi. *Eğitim ve Denetim*, 7, 28-30.
- Demir, C. (1990). Sanat eğitimi. *Yükseköğretimde sorunlar ve çözüm yolları*. Ankara: Cem Yayınları.
- Eskicumalı, A. (2002). Eğitim öğretim ve öğretmenlik mesleği. *Öğretmenlik mesleğine giriş*. (Edt: Yüksel Özden). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Glickman, C. D. (1990). *Supervision of instruction*. Boston: Allyn and Bacon Publishers.
- Gürkan, T. ve Babadoğan, C. (2003). Aktif öğrenme ve öğretme yöntemleri: öğrenme ve öğretme stratejileri. *Aktif öğrenme seminer ders notları*. Ankara: A.Ü.E.B.F. Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.
- Hopkins, W. S. ve Moore, K. D. (1993). *Clinical supervision*. Oxford: Brown & Benchmark Publishers.
- İlhan, A. Ç. (1998). Çağdaş insan ve sanat eğitimi. *Türkiye'de eğitim yönetimi. Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na armağan*. (Edt: H. Taymaz ve M. Hesapçıoğlu). İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.
- Mc Gill, M. V. (1991). The changing face of supervision: a developmental art. Ebscohost. Academic Search Elite.
- M.E.B. (2001). Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Denetim Yönergesi, Tebliğler Dergisi, 01/02/2001, Sayı: 2521.
- Seçkin, N. (1993). Cumhuriyetin 70. yılında Türk Eğitim Sisteminde denetim ve müfettiş. *Eğitim Dergisi*, 6, 19-25.
- Seçkin, N. (1998). Denetime yeni bir yaklaşım: sanatsal denetim. *Türkiye'de eğitim yönetimi. Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na armağan*. (Edt: H. Taymaz ve M. Hesapçıoğlu). İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.
- Sergiovanni, T. J. ve Starratt, R. J. (1988). *Supervision human perspectives*. Fordham University Press.

kürşad yılmaz

Sergiovanni, T. J. ve Starratt, R. J. (1993). *Supervision a redefinition*. McGRAW-HILL Inc.

Sharp, C. (1990). Supervision of student teachers: the role of the college supervisors. *Ebscohost. Academic Search Elite*.

Smith, W. J. (1986). A philosophical view of supervision as a field of study. *Ebscohost. ERIC*.

Smyth, J. (1991). *Teacher as colloborative laerners*. Philadelphia: Poen University Press.

Tonner, D. ve Tonner, L. (1987). *Supervision in education*. New York: Macmillan Publishing Company.

www.artsedge.kennedy-center.org. İndirme Tarihi: 20.03.2003

www.ed.uiuc.edu. İndirme Tarihi: 20.03.2003

www.resimegitimi.com. İndirme Tarihi: 20.03.2003

www.stanford.edu. İndirme Tarihi: 20.03.2003

www.3.50megs.com. İndirme Tarihi: 20.03.2003

İletişim

Araş. Görev. Kürşad YILMAZ

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi,
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Ekonomisi ve Planlaması Bölümü,
Cebeci, Ankara.

Tel: 0 312 3633350/312

E-posta: kyilmaz@education.ankara.edu.tr